

ANNUS JÓZSEF

Húsvéthétő

I.

Reggel óta otthon jár gondolatban. Néha úgy érzi, teste is átszáll már a toronyházak fölött, s át az évtizedeken. Ott könyököl a falusi ház vaksi ablakában, néz át a széles utca másik partjára, ahol vidám kölykök feszülnek az áprilisi szélnek. Kusza kabátjuk hajtókáján csokornyí jácintok, zsebük degeszre tömve festett tojással, süteménnyel. Kezükben ott szorongatják a szagos vizes üveget. Most megállnak. Két cimborra a sarki kúthoz ugrik, az egyik tekerni kezdi eszeveszetten. A vastag cső zubogtatja száján a vizet. Alá tartják a csavaros üvegeket mind. Kacagnak, hahotáznak, prüsszögnek. Azután elfordulnak a sarkon. Előtűnnek megint, de ezek már nem az ő cimborái. Jól szabott öltönyükön nem rezeg virág, a zsebük is lapos. Pénz jár a mai locsolkodóknak, s az kis helyen elfér.

Néhányan becsöngetnek hozzájuk is. Olyankor kinéznek a kicsi kémlelőn, s halkan visszacsoszognak onnan. Legtöbbször nem kell ajtót nyitni, ismeretlen srácok állingálnak kívül. Olyanok, akik minden ajtónál próbát tesznek, ha már fölmásztak a negyedik emeletre. Itt a lakótelepen egyébként sem divat a locsolás. Ez a néhány élelmes kölyök is nyilván a város más részéből jön át ide. Alighanem arra számítanak, hogy itt kevés fáradozással sok lakásba bejuthatnak, de hát rosszul gondolják. Akad ugyan néhány öreglánya, itt az ő lépcsőházukban is van ilyen, aki hónapok óta gyűjti az aprópénzt, s minden csöngetőt beenged. Állítólag föl is jegyzi, hányan locsolták meg.

Tavaly Zsolti is menni akart, idén pedig már Fodorékhoz is alig tudták elzavarni. Kinőtt ő már ebből, azt mondja, hiszen kilencéves. Krisztihez nem jönnek még, bölcsődés társak nem szoktak húsvéti csavargásra indulni, így hát őt is csak Zsolti és apa hinti meg pár csöpp vízzel, ahogyan anyut is csak a két „férfit” öntözi meg jókor reggel.

Azokon a régi húsvétokon ő is éppen így járt, mint Zsolti. Talán egyetlen tavasz volt, amikor nagy örömmel s nagy bátorsággal ment végig a többiekkel a falun. Minden házhoz bezörgettek, ahol valamelyiküknek rokona, ismerőse lakott. A következő évben már nem ment. Röstellte. Nagy korholások után indult neki, hogy legalább Bíró nagyanyját meg a keresztanyját meglocsolja. Ott történt a baj is. Károly fél éve katonáskodott már akkor, húsvétra jött haza először. Védelte a meggybort, akár Káli suszter. A nagyobb baj azonban az volt, hogy őt is rávette, igyék egy pohárral. Nem volt nagy az a pohár, kis vastag falú decis talán, s a bor édeskés, jól megérett. Mind megitta. Hazafelé menet már érezte, hogy léptei bizonytalanok, a kapun belül érve pedig már csak annyit tudott a lábának parancsolni, hogy a ház helyett az istálló felé vigye. Oda szerencsésen betámolygott, nagy ügyel-bajjal fölmászott az üres jászolba, s megnyugodva belefeküdt a szénába.

Ma is beléborzong, ha az eszelős hangot földidézi, amellyel az anyja kereste. Amikor nagy sokára fölneszelt rá, hallotta az apja dörmögését is, aki nyilván hosszas rábeszélés után, s bizonyára hitetlenül, de valójában remegő inakkal már a kúthoz ment, s zubogtatta, zörgette a vasmacskával. Arra gondoltak, hogy beleszédült, vagy talán szégyenében belévetette magát.

— Fercsi! Fercsikém! — csattogott és nyüszített anyja melléből a szó. És ő felugrott. Első mozdulataival söpörni kezdte új ruhájáról a töreket, pöszléket, de akkor is maradt még rajta, amikor kiállt az istálló előtti fényzuhatagba, s hunyorogva nézte az anyját, aki széttárt karokkal futott felé. Átölelte, szorította rövid ideig. Aztán ellökte magától, s két inas kis kezével verni kezdte, mint a cséphadaró.

A fájdalom már nem él emlékeiben. A szégyen sem, hogy a szomszédok látják. Pedig akkor tudta: az ölelés neki, a verés azoknak szól. A hang maradt meg ily elevenen. Azt bármikor földidézi. Szinte újra hallja. Íme most is:

— Fercsi! Fercsikém!

De ez mégsem olyan. Nincs benne a nyüszítés, már-már vonítás kétségbeesettsége. Nincs benne az a süvítő penge, amely hívni,átkozni, ölni, föltámasztani egyként tud. Ez a hang csak hív. Majdnem úgy, mintha a nyári esték porködén át jönne. Vacsorahívó melege van szinte.

Aztán újra hallik:

— Fercsi!

De hiszen ez... Ez nem a múltból keringő megidézett hang! Ez...

— Fercsi! Éva! Börcsökék!

Már semmi kétsége nem lehet: ez valódi mai hang. Az utcáról jön. A mama érkezett meg. Feri kilép az erkélyre, s int, hogy indul eléje. Érzi azonban, hogy mosolya, arcán kihajtott öröme fonnyadtabbra sikerült, mint illene. A kiáltás elvesztette immár minden melegségét. Bosszantó zaj lett csupán. Mert bosszantó: kiabál az utcán, mint a műköszörüs! Amikor a tatával jöttek, mindent pontosan elmagyarázott: ott a névtábla, a mellette levő gombot kell megnyomni, akkor az felcsörög hozzájuk. Jó, ha nem akarja használni a kaputelefont, hát hagyja rá. Elég, ha csönget, akkor ő kinéz, s nagy örömmel fut eléje. De nem is csönget, hanem kiáll az utca közepére, s ordítózik. Mintha egy tanyába kiáltana be, hogy fékezzék meg a kutyákat, mert idegen érkezett. Nem érzi, hogy ez itt másképpen van? Lám, öt-hat ablak nyílt máris, szomszédok raja nézi, ugyan ki ez az ősvilági lény, aki egy csengőgombot nem tud megnyomni. Persze feljöhethet csöngetés nélkül is. De nem. Erre is van magyarázata: eltéveszttem én, fiam, evvel a rossz eszemmel... De ott a névtábla az ajtón is, jó nagy betűkkel... Nem látom én szemüveg nélkül már azt se...

Két nagy szatyor a kezében. Az egyikben elferne egy fél disznó. Kettővel jön. Bizonyára csak azért, hogy végig a falun lássák, amikor az állomásra megy: Börcsökéné aztán nem sajnálja a gyerekeitől! Két nagy szatyrot cipelt megint. Biztosan van abban minden: tojás, csirke, zöldség. Ne kelljen a finom menyének piacra járni. Na, meg is érdemlik! Az orvos fia ugyan rájuk se néz, még a Klárika eljegyzésére se jött haza. Az öregebb, a technikus úr pedig tán két órát se dolgozott, amikor a házat újraépítették. Tán a tervet ő csinálta, de hát az nem dolog. Viheti nekik! Majd megköszönik. S nézik itt is a szomszédok: cipeli ám a cuccot a mama. Hát így nem kunszt! Így lehet hatféle fényképezőgép, kismillió drága lemez, könyv. Meg a kis hétvégi bungaló. Így aztán könnyű. Meglesz ezeknek az autó is hamarosan. Mert így aztán lehet spórolni. Különösen ha az öregek még pénzelik is őket. Mert biztosan pénzelik is! Hogy jutna mindenre egyébként? Mert ruházkodnak is. A pasas csináltatja az öltönyeit, s nem is rossz anyagból. Látszik az. És Évike? Amit keres, talán órá magára se elég. Nem nagy pénzt adhatnak egy óvónőnek. És mégis: van annak mindene. S jut a gyereke is. Hát igen, ezeknek könnyű!

Amikor leér a mamához, s átveszi a csomagokat, már tudja, miért van kettő. Az egyikben élő tyúk vartyog. Annak külön szatyor jár, hogy levegője

legyen a vonaton. Ez is mániája: élő tyúkot hoz, hogy friss legyen. Igen ám, csak hogy itt a rengeteg kaja, ma nem vághatják le. Talán a hét közepén, de még inkább a hét végén. Hova tegyék addig? Itt nincs ól. Még padlás, pince, de kamra se. A szellőzőszekrénybe tehetnék talán, de az sem tyúkólnak való. Nem, dehogy kívánja ő, hogy még többet dolgozzék, s fölbontva szállítsa nekik a baromfit, csak ne mondja azt, hogy ez így jobb.

Na, mindegy. Enyhül azért Feri, amikor belül kerülnek az előszobába. Előbújik Zsolti, Éva is kiszökken a Kriszti szobájából. Ölelik, csókolják a mamát, aki boldogan áll közöttük. Még piheg a négy emelettől, de nem panaszkodik.

Zsolti kézen fogja:

— Gyere, mama, nézd meg Krisztit! Már fölébredt. Majd meglátod, milyen dagi. Olyan vastag a karja, mint az enyém...

— Jó, jó, kisfiam, csak előbb leveti mama ezt a nagy csúnya cipőt, ne vigyem be a sarat a szép szőnyegetekre.

— Ugyan, ugyan — simogatja meg illendően Éva, de máris hozza elnyűtt papucsát, lépjen hát abba, ha tényleg leveti a nagy fekete posztócipőt, amely bizony jól megrakodott sárral.

— Hát ezt a sok egyforma házat! — csapja össze a tenyerét, amint az egyik cipővel végzett. — Alig találtam ide. Pedig a tata elmagyarázta, hogy a patikától balra, aztán mindig egyenesen. Végül mégis meg kellett kérdeznem egy illetőt. De halljátok, hogy még milyen jól jártam! Hát az meg a kezéd alatt dolgozik, fiam. Valami Csányinak hívják. Biztosan ismered.

— Hogyne. Asztalos nálunk.

— Na, az az! Olyan kis filigrán ember. Dicsért nagyon, azt mondja, te vagy a legmegértőbb a főnökök között. Hát jól van az nagyon, fiam. Én jól tudom, milyen az, amikor a munkással úgy bánnak, mint a kutyaival. Na, ez a Csányi aztán megmutatta a házatokat pontosan.

Feri a konyhaszekrényhez megy, gyufát keres. Nem hallgatja tovább a kalandot. Mert ez is: hát miért kell azonnal tücsköt-bogarat összefecsegni egy idegennel? Csányi talán még rosszabb. Nem szégyelli ő előtte az anyját, de erre semmi szükség. Mert gondolom, hogy aztán mondta! De mondta volna másnak is: a Fercsi fiamat keresem én, a címet pontosan tudom, Fűrj utca 16., negyedik emelet, de én itt úgy elkeveredek a sok egyforma ház között. Meg máskor autóval jöttünk, mert a kisebbik fiam orvos, annak is van, meg a kislányom vőlegényének, a Lajcsinak. Az otthon van a faluban, rendes iparos ember, de már érettségizett levelezőn. Hát ugye jó parti az azért, mert a lány, a Klárikám is csak ezt a közgazdaságit végezte. Passzolnak egymáshoz. A kislányom otthon dolgozik, a tanácsnál... Azt hiszi, minden útítársat, járókelőt éppúgy érdekel minden, mint őt. Aztán ez a tettetett tudatlanság! A valóságosnál is tájékozatlanabbnak mutatja magát boltban, vonaton, állomáson. Különösen az állomáson. Minden vasutast megkérdez: jól írták-e ki a kocsi oldalára, vajon nincs-e tévedés, tényleg ez megy felénk? Merthogy ő tudatlan falusi asszony, igen ritkán utazik, aztán nehogy Debrecenben kössön ki. A fia ugyan azt mondja, mert ez itt mellette az idősebb fia, aki technikus, de van egy kisebb, az orvos, a harmadik az lány, és nemsokára férjhez megy, az eljegyzés már meg is történt, szóval a fia azt mondja, hogy ez lesz az a vonat, de hát az ellenőr úr biztosan jobban tudja, hát ezért alkalmatlankodik...

Megrázza magát Feri, s előjön a konyhából. Tessékeli be a mamát a kislányhoz. Fél előre, tudja, minden úgy lesz, mint a múltkor, amikor ők ugrottak haza. S valóban. Kriszta, ez a bestia röhögve paskol egy felfüggesztett gumikutyát, fülig szalad a szája, s kivillog mind a négy foga, amikor Zsolti föléje hajol. De nyomban összerántja magát, sok levegőt vesz, s hatalmasat rándulva ordítani kezd, amint a mama kendős feje föltűnik a ketrec fölött.

— Kriszta, kislánya mamának! Krisztácska, ejnye-bejnye, hát ne csinálj már ilyet. Hát nem bánt a mama, szeret a mama, hozott neked csokit, de még babát is. Nézz csak ide, kukukucss!

A kislány ordít, Zsolti veszi át az ajándékot, s nyomja a tomboló Kriszta ujjai közé. Nem hallgat el, csak miután Éva kézbe veszi, s távolról mutatja neki a mamát, aki lekucorodott már egy szék sarkára, s onnan integet. A kislány szepegyve tanulmányozni kezdi az új babát.

— Én nem tudom, mi van ezekkel a mai gyerekekkel? Ezek mind ilyenek, hallom ott az asszonyoktól a kolhozban. Ti úgy szerettétek szülédet, hogy alig lehetett elhozni tőle.

— Bíró nagyanyámhoz meg elvinni.

— Jó asszony volt pedig ő is szegény. Csak más. Nagy erkölcsű, szigorú asszony. Sokan voltunk már mi is, aztán a huszonhat unoka. Nem csoda, ha nem volt türelme mindnyájatokhoz. De én úgy szeretem ezeket a kis dezentorokat. Ezt a kis bűdös lányt is úgy szeretném jól meggyomrozni, de hát fél a kis buta. Zsolti sose félt. Úgy örült, ha mentem. Emlékszem, ott az albérletben laktatok még, hogy mit vitt véghez, ha jöttem. Igaz, akkor még sűrűbben tudtam jönni. Hiába, csak öregszünk. Az idő nem vár senkit. Megy, halad. Nekem a lábam, másnak más. Kikezd az idő mindenkit. De hát nem is csoda. Te még tudod, mit talpaltam én akkor, fiam. A háború alatt, meg mindjárt utána. Apád oda a fogságban, azt se tudjuk él-e, hal-e. Te legalább mentél a magad lábán, de Lacit még vinni kellett. Hiszen olyan gyöngye volt.

— Vinni kellett azt később is. De sokat cipeltük a hátunkon!

— Mert olyan kis beteges volt. Hamar elapadt a tejem. Jött a bombázás, a front. Tán ma is összerezzen, ha repülő bűg.

— Összerezzenünk mindannyian, anyám. Nekünk még több rezzennivaló okunk van. Emlékezzon csak rá, hogy is volt, amikor az a katona találatot kapott az ajtónkban, s ott halt meg, a kilincset szorítva. Csak én mertem kizárni az ajtót, s átlépve rajta elrohanni nagyapámért. Anyám, Rozi néném meg a kisebb gyerekek ki se mertek nézni, amíg el nem vittük onnan. Én fogtam az egyik bakancsát. Hogy mi mindent megértettem megértettem azon a huszonöt-harminc méteren, amíg az ajtónkból a szekérig értünk...

— Jaj, hagyj már! — szól közbe borzongva Éva, aki épp elégszer hallotta már az ismeretlen katona történetét. Valósággal fél tőle, mintha bármikor beléphetne az ajtón. De ugyanígy fél Zsolti kérdéseitől, amikről még az apja is elismeri, hogy hajmeresztőek tudnak lenni. (Hova kapta a lövést? Mivel lőttek? Távcsovessél vagy rendes karabéllyal? Mindjárt kinyúlt a hapsi, vagy hörgött még egy darabig? Ha a szívé éri, akkor már semmit nem hörög, ugye? És visszalöni nem érkezett már? És különben, ha nincs bezárva az ajtótok, akkor bemegy és ostromolni kezdik a házatokat? Azt a falat átviszi a géppisztoly meg a puska golyója? De az ágyúgolyó igen? Na és ha gránátot dobnak be az ablakon, akkor ti is mind...)

A mama igazít valamit a beszéd menetén, de nem tér el egészen a megkezdett útról:

— Jól mondod, kislányom, ne is beszéljünk róla. Mink tudjuk azt legjobban, asszonyok, hogy mi volt a háború. Tán azok a szegény emberek a fronton meg a fogságban nem szenvedtek többet, mint mink itthon. Gondold csak el, én is itthon a két gyerekkel! Azt se tudhattam, lesz-e még támaszom valaha az életben. Ott maradt rám két tehén, három süldő, egy anyakoca. Az uraság már nem osztott, az új föld csak acatot meg repcét termett. De a jószágot se akartam elkótyavetyélni. Mihez kezdek, ha tejet se adhatok ennek a két éhes farkasnak? Az egyik tehenet meg is tartottam én, itthon várta apátokat, amikor negyvenhét őszén megjött. De addig! A két kezemmel dolgoztam azért is, hogy az iga munka meglegyen, s aztán csináltam a magunkét. Majd három esztendő! A hátamon hordtam a szalmát, takarmányt. Fercsi akkora volt csak,

mint egy kutya ülve, de már tolta a talicskát. Benne Laci, meg valamennyi répa, krumpli, miegymás. Amit könnyen elbírt...

*

Könnyen elbírtam! Mert bírnom kellett. Pihentetni kellett volna, de biztattam magam: öt fa, három fa, aztán még újabb három fa iránt eltold! No, még kettő! Ha megálltam, Laci ordított: anyám, Fercsi nem halad! S akkor anyám: ha én bírom, te is bírhatod. Kevesebbet hajolt még a te derekad, mint az enyém.

Ki hiszi el? Senki, még ő sem. Azt mondja, csak annyit kellett, amennyit könnyen bírtam. Múltkor már azon is vitatkozni kezdett, tudok-e egyáltalán kapálni. Pedig hány nyarat izzadtam végig pállott melegben kukorica- és répaföldeken! Elfelejtjük? Vagy csak a mások szenvedéseit feledjük hamar? Vagy éppen arról van szó, hogy Laci, de még inkább Klári könnyebb élete miatt szeretné átfesteni az én gyerekkoromat is? Nem tudatosan, vagy nem egészen tudva. Mert a „kicsik” már valóban sok mindentől megmenekedtek. Fogalmuk nincs, mit jelentett „más lábakapcájának” lenni. Én még megkóstoltam az idegen, a panaszos kenyeret, s meg a gazdag paraszt avas szalonnáját. Egy tavaszon és nyáron csak, de életre szóló fájdalmaikat gyűjtve. Nekik könnyebb volt, hiszen mindnyájunknak könnyebb volt, amikor már itthon lehetett apám.

Amikor először arattunk! Milyen kár, hogy a miénkfajta családban a felnőtt gyerekek sem beszélnek efféléről. Sokat érne pedig fölelmegetni, vajon ki mire emlékszik abból a napból. Talán én mindkettőjünkél elevebben őrzöm annak a reggelnek néhány pillanatát.

A kicsik szülemnél voltak, én lehettem csak részese első aratásunknak, mint kötélterítő. Ismertem a verset a béresről, aki először szánt a maga földjén. Örültem, hogy apám ennél is boldogabb pillanatban találkozott a földjével: mindjárt arathatott rajta. Negyvennyolc nyarán. Sokszor megvizsgáltam ezt az emlékeket. Próbáltam kikezdeni: nem a megszépítő messzeség láttatja így, vajon? Nem utólag magyarázom-e úgy, hogy éreztem a történelmi pillanatot? De nem. Valóban éreztem. Szinte fölemelkedtem a keskeny búzatábla sarkán, mint a pacsirta. Könnyűnek és boldognak hittem magam. A látvány, a hangok, a harmatos reggel illata mind visszajár, ha erre a percre gondolok. Apám összetakolta a kaszát, követ vett elő, fenni kezdett. Pengett? Muzsikált, csilingelt az a kő az acélon! Aztán keresztet vetett apám, megköpte a tenyerét, és suhintott. Elsőre mindjárt a földbe. Belerázkódott. Én is. Kicibálta, föl-emelte egészen az arca elé. Lehúzta körmével a földet, végigtapogatta a vasat. Megbillegtette a nyakat, próbálgatta a takaró zsinégjét. Rendben talált mindent. Nekifohászzkodott ismét. Három-négy csapás után már léphettem a nyomába, ahogyan tavaly Vincze sógor után ballagtam, s teríthettem a kötelet, amibe anyám gyöngéden befektetheti az első kéve búzát. Azonban megint baj történt. A kasza földbe szaladt, apám remegve, nekikucorogva húzta ki ismét. Csak az vigasztalhatta, hogy nem tört el most sem. Anyám hangja csattant azonban:

— A jóisten áldjon meg, hát mit csinálsz már? Még megvágod a gyereket. Hát úgy csinálsz, mint aki nem tud kaszálni...

Kimondta, amit én már pontosan tudtam, de éppen a kimondásától rettenetesen féltem. Kimondta. Talán meg is bánta a hirtelenséget, mert nem folytatta a szekálást. Apám főlegyenesedett már, görcsösen markolta a kaszát, s nézett ránk. Az az arc leírhatatlan. Sértettség, fájdalom, düh és százféle keserűség gyűrődött bele. De valamennyi megbocsátás is. Talán beismerés, ami nekem szól. Én úgy éreztem. Mert én akkor már sorjáztattam emlékezetem moziján a nagy szarvú ökröket, redves nagy bivalyokat, amelyekkel béres korában dolgoztam. Azoknak vágott talán néha egy hónaljnyi csalamádét, fűvet, egyebet. Kaszált talán lucernát is valamikor. De gabonát, száraz gatz

soha. És ennek más a módja. De honnan tudhatná? Én azonban jól megfigyeltem a múlt nyáron, miként oktatja Vincze sógor Karcsit: a kasza sarkára kell ügyelni, hogy az szépen csússzon a földön. A hegye már nem számít, az akkor nem szaladhat a földbe. De így a tarló sem marad túlságosan szakállasra. S az is fontos. Annyian járnak ezen az úton! Hetekig láthatják, mert lovunk nincs, egyhamar nem tudunk ugarolni. Kapóra jött, hogy anyám visszalépett az akácfa alá, valamit igazított az elemőzsiás szatyrokon, eközben oda-súgtam apámnak a tanácsot, amit Vincze sógortól hallottam. Mosolygott, s a vállamra tette a kezét.

— Elhaladunk azért, majd meglátod — mondta csendesen.

Újra erősnek, hatalmasnak láttam. Anyámat pedig gyűlöltem a hamari szóért. Hogyan volt tovább? Nem tudom. Araszoltunk a búzaföldön, mint három csendes gép. Bizonyosan szenvedtünk a perzselő hőségben, de erről csak halovány bizonytalansággal térnek vissza az emlékek.

Most látják csak, hogy harmadik csomag is van: kisebb, csatos táska, talán Klárié lehetett valamikor. Ott fogta a mama a csirkés szatyor mellett, de ezt a táskát minduntalan hozza magával, akármerre megy. Most ide, a nagy középső szobába is. Leereszkedik óvatosan a nagy bőrfotel szélére, a csomagot pedig a lába mellé helyezi.

Ekkor lökdösi be Éva Zsoltit, aki nagy pironkodva megáll az öregasszony előtt, s motyog valamit. De csak a mozdulataiból derül ki, hogy locsolkodni akar. Kitekéri a kis kölnisüveg nyakát, s meghinti a mama kardigánját.

— Hű, de finom szagosvized van, kisfiam! Ez igen! És csak ilyen vén kórókat locsolsz véle? Hát miért nem mégy a kis osztálytársaidhoz?

— Nem megyek én — mondja dacosan a fiú, s el is vonulna azonnal, ha nagyanyja meg nem kapná a karját.

— Várj csak, legény! Hát a locsolásért fizetség jár, hé! Piros tojást ugyan nem festett mama, de hát nem is az kell már nektek, hanem a pénz. Na, várj csak...

— Ugyan, mama! — szabadkozik a fiú helyett az anyja, de hiába. Előkerül a nagy fekete buksza, s belőle a százás.

— Ugyan már, anyám! — szól most Feri is. — Ez már valóban túlzás. Hát minek ekkora gyereknek ennyi pénz? Őt forintnak ugyanígy tudna örülni.

— Hadd csak, majd ő tudja, mire költse. Igaz-e, Zsoltikám? Tedd csak el, na! Hála a jóistennek, hogy adhatok, és nem kérni kell jönöm. Na, tedd már el!

Némi további habozás után el is kapja a gyerek a százast, aztán fut vele a kis szobába, ahol apu íróasztala mellett áll az ő kissekrenye, abban a kincsei. Pénztárcája is van, abba teszi a pénzt. Utána mindjárt hasra vágja magát a heverőn, s olvas, mintha ebben semmi közbizonyos meg nem zavarta volna.

— Az apja szobájában van?

— Átköltöztettük a pici miatt — mondja a meny. — Így most a túlsó kicsi leányszoba lett.

— Hát a picinek nem volt locsolója?

— Csak az apja meg a bátyus.

— Igaz, ki is jönne itt? Hacsak Rozink unokája nem, mert az itt van bent a kollégiumban, de hát nagy számár az már, röstelli az ilyet. Na meg alighanem szünetük is van, otthon lehet az.

— Persze, hát ünnep van.

— Úgy is van. Mert egy időben volt az, hogy nem engedték. Most meg ugye csak nem szakad bele az ország, hogy ezt az egy napot nem dolgozzuk. Én ugyan sokszor nem tudom, hogy melyiket is tartjuk, melyiket nem. Ha sok a munka, hát egyiket sem. Ha kevesebb, akkor a kisebbet is. Van ugyan némelyik, olyan Szabó Piros-féle vaskalaposok, akik nekiállnak veszekedni a brigádossal, hogy ő úrnapiján nem dolgozik, meg ekkor nem, akkor nem, de

hát az csak legyint. Ünnepeljen, ha ahhoz van kedve. Mert tudjátok, ha jó az idő, nem oly sok ám a munka. A sok gép miatt. Hát már mindenre kitalálják a gépet. Na, nem mondom, esős időben meg ősszel aztán csak ránk kerül a sor, akkor nagyon kedves a brigádos, hogy így Juliska néni, úgy kedves lelkem. Mert akkor a gép nem mehet.

— Jaj, csak azt tudnám, miért járnak mamáék is még mindig? Legalább maga maradhatna már. Tata úgyis jól keres az istállónál.

— De meddig, kislányom? Nem úgy vagyunk ám, mint ti, hogy jön a fix fizetés. Meg kell előzni magunkat, mert ha valamelyikünk leesik a lábáról, hát az a kis nyugdíj csak nyögdi. Mert ugye apátok is hatvanöt az idén...

— Akkor már mehet is nyugdíjba, nem?

— Hát mehetne. De nem akar, azt mondja. De tudjátok milyen: a jószág a mindene. Ha szabadnapos, hát kétszer is kimegy éjszaka, hogy megnézzze a miéinket. Szidom is érte: hát mi a nehézséget néz azon a két nyúves bornyún? Hát mi a nehézség érhetné őket reggelig?

— Kettő?

— Hát most már csak kettő, hál' istennek. A nagyokat leadtuk, mind a hármat. De ezeket csak megvette már előző nap, nehogy egy éjszakára is üresen álljon az istálló. Egy éjszaka kint hált ez a két szőrlabda a kazal mellett. Hát ilyen, tudjátok. Mit csináljak vele? Pedig sok munka van velük, az bizonyos. Na, nem mondom, besegítek én, amikor ő oda van, de a rengeteg takarmányt előteremteni, hazahurcolni, ez mind csak órá marad. Mert én már ezekkel a rossz lábaimmal azt nem bírom.

— Csak nem talicskával hordja most is?

— Nem, nem. Ott vannak a fogatok. Csak hát ezek a kocsisok is akkora urak már, hogy régen az ispán úr nem volt nagyobb. Le nem szállnak ám az ülésből se kint, se itt az udvarban. Apátoknak kell fölrakni, ledúrni mindent. A borralót azért elvárják, ne félj. Hajaj! Mert ma már mindenki elvárja. Látom, halljátok, hogy némelyik már a boltban a pénztáros Rózsának is oda-csúsztat egy-egy forintot. Csak azt tudnám, hogy mi a fenéért? Hát az jobb árut nem adhat, gyorsabban nem szolgál ki, mert föl se áll a plédjiből egész álló nap. Talán, hogy kedvesebb legyen? Na, annak ugyan ötszázásokat is dugdoshatnak a blokk alá, az akkor se mosolyintáná el magát. Olyan annak a szeme, mint a vasvella.

— Szépek lettek a bikák?

— Nagyon szépek, hál' istennek. Nagypéntek reggel vitték el őket, hát én mondom, egész autóval lettek hárman. Jól jár velük az olasz, mert azt mondják, odaviszik őket. Hát azzal jól járnak. A rengeteg friss takarmány, meg az a sok jó abrak, amit apátok azokba beletömött! Hát szépek is lehettek...

A mama most megigazítja álla alatt a kendőt, fészkelődik kicsit a fotel szélén, közben pillogat le a táskára. Valamit mondana, de ezúttal nehezen tud belevágni. Fészkelődik még valamennyit, aztán krákogva, zavartan elkezd:

— Hogy őszinte legyek, azért is jöttem én, fiaim... Meg hogy van ez a mentesítő vonat, hát nagyon jól jön ki a lépés. Nem is kellett korán indulni ugye, hajnalok hajnalán csak nem szeretek én már batramoskodni az állomásra, délután meg háromkor megyen ez vissza, vagy valami pár perccel utána, hát az is nagyon alkalmas, mert alig kezd sötétedni, amikor hazaérek. Ugyan apátok megígérte, hogy elébem jön, de hát az sose biztos. Ilyenkor, ha magára marad, csak benéz a kocsmába, ott meg mindig akad cimbora, egye le a fene a sok ingyenélőjét... Nahát, szóval azért is jöttem én, hogy emlékeztetek, mondtuk nektek, hogy Lacinak belesegítettünk az autóba. Abból a pénzből, amit a szüléd házából kaptunk. Ugye, nem volt az olyan sok, nem arról van szó, amit ez a mocskos szájú canga beszél, ez a Persze Panna, hogy könnyű a doktor úrnak, a vén bolond anyjáék vették neki az autót. Hát nem mink vettük, csak belesegítettünk valóban, de már akkor meg lett mondva, hogy

nektek is jut. Klári ugye otthon marad. Ha meglesz az esküvő, hát ottmarad-nának...

— De ha ebből az sül ki, hogy anyámék lehúzódnak a hátsó épületbe, akkor...

— Ugyan, dehogy! Nem is akarunk. Megmondta apád az eljegyzés előtt: úgy számítsanak, hogy mink nem megyünk le. Főnt maradunk az utcán. Azért van, hogy lakjunk benne. Nekik meg a hátsó épülettel összeüjtük azt a másik fölső helyiséget, úgy aztán megférnek még gyerekek is.

— Úgy is van. Ezért ehhez nekünk egy szavunk nem lehet.

— Na, nem is ezért jöttem én jobban, gyerekeim, hanem hogy hoztam volna azt a kis pénzt.

— Pénzt? Milyen pénzt?

— Hát ami ígérve volt. Megegyeztünk mink apáddal, hogy nektek éppúgy jár az a pénz, mint Lacinak...

— Jár? Mi az, hogy jár? Ezt én nem értem, anyám.

— Persze hogy jár. A szüléd házából járna, de abból segítettük meg Lacit. Most aztán megengedte a jóisten, hogy kipótoljuk, hát azt hoztam el. Itt van a szatyromban. Jól becsomagoltam én, de csak az ölemben szorongattam egész úton, a csirkét majd föntfelejtettem a vonaton miatta. Mert csak bolond az ember, na. Ennyi pénzzel utazgatni! Mintha nem mindegy lenne, hogy mi van az én rossz táskámban? Hát lehet abban zöldség, krumpli, tojás, tudomisen micsoda, miért lenne éppen pénz? Hát nem látszik az rajta, hogy mi van benne. Nem ér az fenét se, halljátok, csak kapkodtam én a szememet egész úton. Mert az ördög sose alszik. Anyi mindent hallani. Na, itt erre felé a villamoson meg már tényleg majd kivert a veríték. Direkt nem ültem le, beálltam a sarokba a két szatyorral, nehogy a kalauz lármázzon a csirke miatt. Hát nem odaállt mellém egy rossz kinézetű kancsal koma! Olyan negyven körüli, de annyira gyanús volt. Biztos vagyok benne, hogy börtönviselt ember. Rádadásul vizslatta is a táskámat, egyre csak nézegette. Na, kotródtam is, amikor leszálltam, nehogy utánam jöjjön. Na de, most már itt van, hál' istennek, szerencsésen megjöttem vele. Itt van, gyerekeim, ebben a táskában, becsomagoltam én jól, még csak sejteni se lehessen, hogy mi van benne. De az a vizsla koma tán a szagát érezte meg...

— Nem! Ezt aztán nem lehet, anyám! Erről szó sem lehet. Ezt a pénzt maga szépen visszaviszi. Ne, ne is vegye elő!

— Na de, kisfiam, hát mondom, hogy hogyan áll a helyzet. Hát elmagyaráztam, hogy Laci is kapott. Klárinak is jut, épp te maradnál ki? Csak azért, mert öregebb vagy, és régebben a magad gazdája lettél? Bár akkor is bírtuk volna úgy forgatni magunkat, hogy segíthettünk volna többet az indulásnál. Mert dolgoztunk, kislányom, hidd el, nagyon sokat dolgoztunk. Talán többet, mint mostanában. Csak éppen látszatja nem volt. Ha egy disznót levágtunk, hát a szívünk szakadt meg, amikor a sok szép zsírt el kellett talicskázni. A semmiért. Egy papirosért. Jaj, egyszer meg hogy megjártuk! Ángyotok rábeszéltek engem, hogy a beadásba valót hamarabb szűrjük le, akkor jobban nyomja a súlyt. Mert mindent kitalált már az emberiség. Némelyik vetőgépsúlyt, nagy fene csavarokat rejtett a zsír közé, hogy nyomja a kilót. Hát ilyen mi dehogy csináltunk volna. Hanem ezt a korábbi szűrést kipróbáltuk. Egy jó vájlinggal kivettünk előre, s óvatosan odacipeltük ángyoddal a köcsögfa mellé. Dermedjen csak addig is, amíg a többi még sül. Jó hízőnk volt akkor, úgy nézett ki, marad legalább tavaszig való zsír. Délután, már amikor az abálás megyen, kiáltok apátoknak, hogy hozza már be a piros vájlingot. Na, ő aztán behozta: fölkapta a leszúrt zsírt, kizúditotta a kocsibejáróra, s hozta is. Azt hitte, valami mosogatólé... Hát azt a fájdalmat én nem tudom kibeszélni, halljátok. A későbbi süléshez persze venni kellett még vagy három kilót, hogy kilegyen a beadás. Istenem, hogy rittam egész éjszaka! Hát ilyen időkben serdült Fercsi iskolára. Tehetünk róla? De odaadtuk úgyis. Mert én megmondtam apátoknak:

inkább elpusztítom őket, meg magamat is, de paraszt nem lesz egyik se! Én nem hagyom őket belerokkanni ebbe a vakondokéletbe. Legyen akármi, csak paraszt ne. Csak az ne. Rátörtünk, hogy tanuljanak. Pedig Fercsi idejében még igazán nehéz volt. Igaz, nem neveltünk belőled mérnököt vagy orvost, de tisztességes kenyér van a kezeden, fiam...

— Hiszen épp erről van szó, anyám! Hallgasson már meg engem is! Még csak nem is a kenyérről van itt szó elsősorban. Azt megkeresném én egy daru fülkéjében is. Tán még nagyobb darabot, mint így. De még csak nem is a paraszti munkából való szabadulásról van itt szó. Hogy is magyarázzam? Amiért nekem örökké hálásnak kell lennem, az valami más. Köszönettel tartozom maguknak, egynémely tanáromnak, de még annak a felemás kornak is, amelyikben elindultam. Én valóban a saját eszemmel ébredhettem rá, mennyi csodát, titkot rejtegettek a fajtám elől évszázadokon át. Tudást, amihez joga lett volna, hiszen ugyanolyan kétágú ember, mint a többi. Mi aztán rászabadultunk a titkok kamrájára! Talán azért nem csinált az én generációm olyan szép szabályos karriereket, amilyeneket az utánunk jövők már könnyedén megcsinálnak, mert elfoglalta magát a millió titok habzsolásával. Dehogy érdekelt minket, hogy melyikre mikor lesz szükségünk! Csak gyűrtük a zsebünkbe, mint a mesebeli kanász, aki már a rézteremben telerakott tarisznyát, szűrűjját, mindent. Mit érdekelt minket, hogy milyen tudásért tart bennünket többre a közvélemény, a falunk, a rokonságunk. Csak faltunk, faltunk évezredes éhséggel. Mostanában erről nemigen szokás beszélni, Laci is kiröhögött egyszer érte. Én mégis mondom...

— Tudjuk mi, hogy Lacinak könnyebb volt. Gimnázium, aztán egyetem. Fizetni is tudtuk, de meg ő annyira akart is...

— Már ne haragudjon: akarni én is akarhattam volna. Nála sem azon múlt. Elmondta: ő azért lett orvos, mert a haverja orvosira ment. Ha az papnak ment volna, hát ma ő is prédikálna valahol. De ez mind nem fontos. Neki bizonyosan úgy jó, nekem meg így. Én végül is megkaptam, amire szükségem volt. Ahogy mondtam: beszabadultam a kamrába, ahová azelőtt nem volt bejárásunk. A kicsik már persze nem voltak olyan mohók. Lacit még lázba hozta néha egy-egy könyv, ha az orra alá dugtam, Klári már rá se nézett. Van neki elég bifláznivalója, azt mondta, dehogy tölti olyasmivel az időt, amire jegyet se adnak.

— Ugye, más természetűek is. A tojás se egyforma. Te mindent csináltál, tényleg. Egyik héten detektoros rádiót, a másikon puskaport. Édes istenem, hogy mennyit hallgattam miattad! Mert Terka nénéd mindig kifigyelte, ha csináltál valamit, aztán sápítozott: fölgyújtja a falut ez a gyerek! Biztos cigarettázott, mert csak úgy ömlött a füst az ólból! Hát ilyen volt...

— Laciról még mondani akartam valamit, anyám. Én nem kívánom, hogy ő énhozzám igazítsa a maga gondolkodását. Az ember nem óra. De azt azért neki is elmondom, hogy azt a pénzt kölcsönnek tekintse. Fizesse vissza apránként. Ugyan én azt se tudom, mennyivel kellett megsegíteni...

— Hát az valamivel kevesebb, mert ez itten ötvenezer...

— Mennyi?

— Ötven, fiam. Valamivel több, mint amit a szüléd házából kaptunk, de mink úgy gondoltuk apáddal, hogy neked több is jár...

— Jár? Hát egyszer már kérdeztem, hogy ezt miért gondolják így. Mi az, hogy jár? És miért járna Lacinak is? Hát hogy tudja egy felnőtt egészséges ember nyugodtan lehunyni este a szemét, ha eszébe jut, hogy ma is azon a kocsin furikázott, amelyiknek felét, vagy mit tudom én mennyi részét öreg, beteg szülei gürcölték össze tízforintonként, vagy csak forintonként tojásból, tejből. Rádásul tikkasztó nyarakon, amikor a doktor úr tán az Adrián hentergett a kis kurváival...

— Feri, Ferikém... — simogatja most Éva. — Ne idegeskedj már...

— Ne nyugtasson engem senki! Rég akartam én ezt már kimondani, most legalább sikerült. Méghogy jár! Ötvenezer forint! De miért?

*

Ötvenezer! Nem kell, nem kell! Igazságtalanság! Ezt kiabálom belül is, nem csak a számmal. De valahol egy távoli szögletben mégis működésbe lép egy parányi számítógép: egy Yasika, egy nagyobb tele, egy új nagyítógép, ami nagyfilmre is jó, egy tisztességes vetítő a diáknak, s talán egy valódi sztereó e helyett a barkácsolt öreg zenélődoboz helyett... Mert autó nem kell. Nekem soha. Ezt én már elintéztem magammal s Évával is. Félteném tőle magamat. Nem a testemet, hanem a többit. Jó, tudom, nem mindenki torzul bele, ez egyáltalán nem törvényszerű. A magamfajta azonban inkább vigyázzon. Mert könnyen megszédül. Addig én sem gondolkodtam el ezen, míg valaki rá nem kérdezett. Igazat adtam, de meg is magyaráztam magamnak. Például az öltözködést. Varratom a ruhát, mert túl sok idétlen öltönyt kellett elszaggatnom. Ráadásul azokban az években, amikor az ilyesmire sokat adna a legénykedő kamasz. Aztán az aranygyűrű. Hordom, mert túl sokat kellett dugdosnom a kezem, hogy ne lássák a retkes gyomok belécserepesedett intarziáját, a durva szerszámok rücskös lenyomatát. Szégyelltem? Igen. Nem a munkát, a kezemet. Bizonyára azért, mert keveseké volt olyan az osztályban. Finomkodó tanárok, a technikumba bejuttatható úrifüük nézése érezhető fájdalommal tudott szűrni. Hiába játszottam olykor a vagányt, a fenegyereket, befelé gyakran pityeregtem. Mert hiába ültem én egész éven át a plakátokról ismert Nagy Ember egykori padjában kitüntetésképp, mindig éreztem: ezek itt körülöttem, mellettem, előttem szívük szerint kizavarnának engem az utcára, ahol ütemes koppokkal dolgoznak a kövezők. Álljak közjük, csákánnyal a kézben, mert az illik hozzám, nem a körző. S főként nem a sok művészettörténeti, történeti, néprajzi munka, amelyeket már akkor párosával hordtam a könyvtárból, s így — nem kis bosszúságukra — a humán tárgyakból is kiváló lehettem. Én nem könyvből ismertem meg, milyen érzés szegény gyereknek Gazdagéknál biedermeier asztal mellett szerencsétlenkedni a feketekávéval, miután maréknyi cukrot beléloplakodott, s a lötyöt még mindig ihatatlannak találta. Nem lehet elfeledni a vissza sem fojtott röhögések, pukkadozások, kuncogások ostorcsapásait. S főként nem a néma összekacsintásokat, amelyekből annyit a magamfajta is megértett, hogy itt rajta kívül mindenki érti a másikat, egymásért bármikor hajlandók torkon ragadni engem, mert ők törzsszövetségben vannak. Talán ezeket az egykori kínokat, szegényeket kompenzáljuk most mi apró hivalkodásainkkal: egy jobb ruhával, drágább cipővel, s igen, a gyűrűvel is. Mert gyerekkorunk irigylet szép kezeit szeretnénk viszontlátni a magunkéban: az öreg orvos jó szagú fehér ujjait, a patikus vagy a plébános úr keskeny, gyönyörű szép tenyerét, amilyent azon kívül csak az oltárképen láthattunk. Az autó az más. Nekem attól félnem kell. Túlságosan nagy gép, túlontúl veszedelmes zsarnok. Nem lenne tanulmány a népi építészetről, hibátlan diafilm egy öreg pincaajtóról, mert volt idő kivárni a legkedvezőbb fénybeesési szöveget. Nem lenne bűvárkodás, termékeny bóklászás, csak sok haszontalan bámulás, sorozatfényképezés — turista módra. Mi kapcsolja be mégis a kicsi számológépet? Ilyen forró tud lenni az aranyláz? Égeti azt is, aki vízbe ugrik előle. Nem tud ellenállni a könnyen jött pénz csábításának senki emberfia? De hát ez sem igaz. Én ellenállok. Ellenálltam máskor is. Igaz, akkor lopáshoz akartak kedvet csinálni. Ellenálltam, nem gyöngültem el, mint mások. Nem szabad hát most sem.

*

A mama ijedten odébb tolja lábával a pénzes táskát, kicsi száraz kezét az asztalra ejti. Nem szól, riadtan néz a menyére, a fiára, majd Zsoltira, mert ő is visszanyargalt ide. Ritkán hall hangos szót az apjától.

— Mit meséltél? — kérdi ártatlan képpel. Mert úgy gondolja, valakit utánozott az apja az iménti hangos fölcattanással.

— Semmit, semmit, kisfiam. Menj csak vissza. Vagy menj inkább hugihoz, nehogy kibillenjen, vagy beszoruljon a rács közé.

— Ne izgulj, nem olyan kis dinnye az. De tényleg, apa, Károly bácsiról meséltél, vagy Vincze sógorról? Vagy Laciról?

— Egyikről sem. Csak úgy beszélgettünk a mamával. Különben pedig tesék kezét mosni, gyorsan. Nyakig csokis vagy, aztán meg összefogdosol mindent.

— Megetted a csokit, kisfiam? — kérdi csendesen a mama.

— Á, csak a felét. Nem nagyon csipem az ilyet. Inkább a mogyorósat. Az klassz!

— Látod, ezt nem tudta mama. Na, legközelebb majd mogyorósat hozok, Zsoltikám. Ha már ezt nem csíped annyira...

— A csudát! — mondja ingerülten Feri. — Nem szereti ez egyiket se. Eltelnek ezek mindennel. Nem tudom, miért hozta anyám is? Pénz is, csoki is.

— Hát, nem úgy van most, mint a ti időtökben. Egy kis savanyú cukor, ha jutott. Néha még az se nagyon. Bizony, kisfiam, apádék kockacukrot szopogattak. Csokoládét jó ideig nem is láttak.

— Tényleg, apa?

— Tényleg.

— Mondom, hogy a kockacukrot ették. Mert azt azért mindig vettem nekik, ugye annyira kívánja a gyerekféle az édességet.

*

Három kisleányt fogott Károly bátyám az árpában előző nap. Féltettem őket nagyon, mert mindenki azt mondta, elszöknek azok a legkisebb lyukon, sipításukkal odacsallják a macskát, egyszóval pár napnál tovább úgysem ajnározhatom őket, mert az még senkinek nem sikerült, hogy fánókat neveljen föl. Nyargaltam hát haza, jól lehangyva anyámat is, aki csak utánam kiáltani tudott már a föld végéről:

— A csirkéknek is önts ám vizet, ne csak azokkal a kis döggökkel vacakolj. Kiszáradt a vályú biztosan ebben a rettenetes hőségben.

Megöntöttem hát a csirkék vályúját, de aztán rohantam a kamrába. Ott vártak engem a fánóim a nagyrosta alatt. De csak ketten. A harmadik, egyik lábát kinyújtva, szárnyát megfeszítve feküdt oldalt. Mereven és hidegen. Amazoknak pergettem valamennyi csirkedarát, s beszórtam a rosta lyukain azt a néhány tücsköt, szöcskét s más bogarat, amit ebédidőben szedtem nekik. A dögöt óvatosan kihúztam, s indultam vele a trágyadomb felé. Míg eltüntettem, emezek csak nekibátorodnak, s talán megleshetem őket, hogyan esznek.

De bizony nem sikerült. Anyám hazaért közben. Szaladt a kredenchez, pénzt vett ki, s indított engem nyomban:

— Kapd a nyakadba a lábad, aztán gyerünk! Most hallottam az úton, hogy a Csepregi-boltba hoztak cukrot. Ha adnak, hozz egész kilót. Siess, mert bezárják, mire odaérsz!

Sor állt a bolt előtt, elnyúlt egészen a sarki ecetfáig. Persze nem valami szabályos sor volt az, mint az iskolában a tornaórán. Inkább olyan vonal, amelyet a szétfolyó tintacsepp rajzol, amikor végigmászik az irkalapon: egyik helyen mintha vonalzó mellett futna, másutt meg elterül, kiszélesedik. Beálltam Telek Rozi néném mögé. Gondoltam, ő úgysem hagyja magát, vele talán én is besurranhatok, ha elvágják a sort, mint a múltkor. Magam elé tartottam a redves tápai szatyrot, hogy érezzem, benne van-e még a zsebkendőbe csavart buksza meg a két barna zacskó. Mert azt is hoztam, nehogy amiatt ne kapjak cukrot.

Jól számítottam én Rozi nénivel. A boltos felesége már fogta az ajtót, s kiáltozott erősen, hogy táguljunk, úgyse jut már a hátul állóknak, pedig csak

nyolcadkilójával osztják. Na, öt ember még bejöhet. Egy, kettő, három... úgy, Rozi nénivel bezárólag. És sikerült! Jobban, mint számítottam, mert Rozi néném úgy felbátorodott a kivételezésen, hogy majd a pultig benyomakodott, mit sem törődve azzal, hogy a már bentlevőknek némi előnyük van véle szemben. Jó szerencse, hogy engem is maga előtt tolt, mert arra igen ügyeltem, hogy onnan el ne sodródjak, ha már a besurranás ilyen jól sikerült, hogy az ajtóban még őt is megelőztem. Egyik kezemmel hamarosan elértem a pultot, a következő igazodáskor pedig már a másikkal is megkapaszkodhattam, csupán a szatyor maradt hátra valahol, de nemsokára előhaláshoztam azt is.

Volt zacskójuk. Szép hófehér papírból sodorta a nagyobbik lány, s adta az apja kezére. Az öreg még igazított a csúcsán, aztán merített a nagy faládából, s belezörrentett a papírba egy kanálnyit. Ha jól láttam: kockát! Távolabbról is figyeltem én már, most pedig egészen pontosan láttam: kis fehér téglák szikráztak a fényes kanálon. Gyönyörű kockacukrok!

Megkaptam végre! Még nem tettem a szatyorba, nehogy kiemelje valaki, amíg kivereksem magam az ajtón. Az utcán jól körbenéztem. Emelgettem a hegyes kis zacskót, s úgy találtam, egész tisztességes súlya van. Hiába, nyolcad kiló, az már mennyiség! Tíz dekánál is több, nem egy-két szem, hiszen egész zacskórávaló! Ebben a hegyes kis zsákban meg talán többnek is látszik. Vagy elmérte volna az öreg? Miért ne? Esetleg negyed kilóra gondolt. A múltkor annyit adtak, talán az járt az eszében. Hanem az mégse lehet, nem bolond az, nagyon is tudja, mikor mennyit kell mérni.

Nézegettem a csomagot. Egyet csak kivehetnék, meg se látszana. Tartása van ennek a papírnak. Ha óvatosan bontom ki, visszaigazíthatom a régi hajtásnál, azt ugyan senki észre nem veszi. Bekaptam a kiügyeskedett kockát, de mindjárt meg is bántam a mohóságomat. Hát nem kell ezt rágni, szopni! Vissza is toltam a nyelvem hegyére, s ott nyugtattam. Olvadjon magától szép lassan, az íze úgyis mind az enyém, el nem szökhetsz, tartson hát minél tovább. Igen, de nyelni csak kell. Olyankor viszont ügyelni kell, nehogy megszopjam a cukrot, mert akkor hatalmas darabok válnak le a kicsi tégláról, s így rettenetesen gyorsan fogy, akár a jégcsap. Elolvadt persze, hiába vigyáztam. Nehány pillanat múlva már csak parányi pontokon éreztem az ízét. Cuppogtam még egy darabig, de a sarkon újra meg kellett állnom.

Ha egyet kivettem, kivehetek még egyet. Mert ha nem is mért negyed kilót, a nyolcadot bizonyosan bőven adta. Ez jól látszik a csomagon. És érződik a súlyán is. Kibontottam hát újra a zacskót, s mindjárt két kockát loptam ki, természetesen erősen elhatározva, hogy most aztán egy morzsányit sem többet. Mégis vettem újra. Ráadásul az utolsó bontásnál elfogyott a türelmem, jól összegyűrtem a zsák száját. Így hát vettem még egyszer, hiszen úgyis látszott már a zacskón a dézsmálás nyoma. Most már nem tudtam becsapni a kezemet, éreztem a súlycsökkenést, hiába emelgettem többször, hogy talán csak én érzem, de aki először veszi kézbe, könnyen elhiszi nyolcad kilónak.

Már nem mertem hozzányúlni, csak mentem, tenyeremben tartva a fehér zacskót, mint valami kényes madarat. Sietnem kellene, legyek túl a bajon mielőbb. A lábam mégis lassítani akar. Ha később érek haza, talán otthon lesz már apám, ő kipártolna. De minden hiába. Szerte a faluban mindenfelől hallatszott még a cséplőgépek duruzsolása, akkor pedig nem jöhetett még haza ő sem.

A kapu előtt megálltam még. Csodára vártam, de hiába. Anyám jött, kezében a kiskacsák edényével, menet közben keverte nekik a vacsorát: összevágott répalevél és dara.

— Nem bírod kinyitni a kaput? Tán annyit adtak?

— Á, dehogy — kezdtem hadarva. — Szidták ott az asszonyok is őket, mert csak nyolcad kilót adtak, az is kocka, semmire sem elég.

— Nyolcad kiló? Hát mi az? Hogy nem szárad ki belőlük a lélek? Hogy az a magasságos... Na, add ide!

Kikapta a kezemből, én pedig álltam előre behúzott nyakkal, vártam a fölcsattanó hangot, s mindjárt az ütést is. A hang már jött is:

— Te! Te gyalázatos! Hát te ebből... Te ezt mind megzabáltad, te! Hát alig maradt belőle. A kicsiknek hozattam én ezt, nem neked, te nagy ló, te nagy marha, te!

Nem húztam tovább a nyakam, a karom se emeltem föl védekezőleg, mint máskor. Egyenesen állva, nyitott szemmel vártam a pofont. A számat szorítottam csak kegyetlenül, ahol még most is éreztem a cukor ízét.

Anyám nem ütött. Felfogta a kötényt, s a szemét törölgette. Zokogott. — ...a föld forduljon el elő! A föld se vegye be, aki ilyet csinál! Hát azt akarják, hogy az ember a saját kölykét agyonüsse...

Nem tudtam örülni, hogy elmaradt a verés. Értetlenül néztem, néztem anyámat, s kezében az összehorpadt zacskót.

*

Zsolti szófogadóan elmegy a fürdőszobába, hallatszik, hogy zubogtatja a vizet. Érti talán, hogy itt most nem másokat utánoznak. Nem jön vissza, elmegy Krisztihez, a távolabbi szobába.

— Anyám emlékszik a nyolcad kiló cukorra? — kérdi váratlanul Feri.

— Nyolcad kiló? Mi volt azzal?

— Nem emlékszik.

— Hát így nem. Miért? Mi volt avval?

— Nem, semmi különös, csak azt hittem, anyám is úgy emlékszik rá, mint én. A Csepregi-boltba küldött egyszer cukorért, de csak nyolcad kilót adtak.

— Talán annyit hozattam. Valami süteménybe...

— Nem, nem. Csak annyit adtak. Már hetek óta nem lehetett kapni. Amikor jött, akkor megrohanták, de nem adtak többet nyolcad kilónál.

— Nyolcad? — kérdi Éva. — De hiszen az csak... várjunk, ki se tudom számolni, az: tizenkét és fél deka. Nem?

— Annyi. Pontosan — mondja Feri.

— Volt ilyen, anyuka? — fordul Éva a mamához.

— Annyi minden volt, kislányom. Mivelünk annyi mindent elkövettek már. Elvették a kenyerünket, aztán sorba kellett állni félkilókért. Mert a paraszt, az mindig a legutolsó volt, avval mindent meg lehetett csinálni. Ezért mondtam én, hogy tanuljanak. Hogy ettől megmeneküljenek. Hogy most jobb? Persze, a munkáját valamennyire megfizetik az embernek. De milyen munka az! Talán emlékszel még rá, fiam: az a répa, meg azok a ronda gyökérfélék. Hogy hányszor végig kell azt mászni, mire pénz lesz belőle! A nap meg égeti az embert. De nem nyolc óra hosszáig, hanem reggeltől estig. Ajjaj! Hát ezért voltunk mi annyira rajta, hogy tanuljanak. Ne maradjon paraszt egyik se.

*

Abban az évben már tizenketten végeztük a nyolcadik osztályt. Nagy szó volt: az előttünk valók csak heten maradtak utolsó napig, a negyvenkilenc-ötvenben lemaradók pedig négyen. A sok cselédgyerek szinte törvényszerűen később kezdte az iskolát, a háború alatt pedig könnyen kihagyott két évet is. Nem volt férfi, kellett a gyerekkéz is. Hanem aki a nyolcadikat is elvégezte; majdnem bizonyos, hogy továbbtanult. Az előttünk járókból is mentek vagy ötven. Igaz, kettő visszajött félév körül, s ez némiképp megrettentette a mi szüleinket, mert mit lehet kezdeni olyan libával, amelyik repülni nem tanult meg, a földön pedig már nem akar járni? Az első fölhívásra nem is jelentkezett más nálunk, csak a tanácselnök fia meg Dobai Pista, akinek a bátyja papnak tanult, de kiugrott később, úgy mondták, tanár lett belőle. Bodor tanító

úr azonban nem nyugodott bele, hogy tízen az ujjunkat se mozdítjuk. Vagy hatunknak kiosztotta a papírokat, s hazaküldött vele.

Anyám éppen fűtött, a kemence fényénél silabizálta a papírt, s mutatta mindjárt apámnak is, ahogy a következő kas szalmával befarolt az ajtón.

— Hiába nézzük — mondta apám.

— Hiába — sóhajtott egyetértően anyám. — Nem bírjuk, fiam, hiába szeretnénk. Kifagyott a búza, kenyérünk se lesz.

— Azt mondtuk, elmék a géphez én is — mondtam sietve.

— Az csak fél rész. Semmi az egész. Jó, ha vetőmagnak elég. Apád része meg a beadásba. De mi lesz aztán? Ott fizetni kell: tandíj, kollégium, könyvek, egy kis jobb ruha. Nem bírjuk mi azt.

— Azt mondta Bodor tanító, hogy nekem ingyen lenne.

— Ingyen semmi nincs, fiam.

— Hát akkor... — tártam szét a kezem, s visszavettem a lapot. Nem mondhatom, hogy valami kínzó fájdalmat éreztem. Talán még örültem is, hogy így alakult. Karcsi bátyám különben is megígérte, hogy bejuttat az állami gazdaságba. Fix fizetés, munkaruha, minden van ott. Pár év múlva meg kitanulhatom a traktorosságot. Majd nagyot néznek a komák, ha én húzatom be a cséplőt az utcába. Mert az öreg Szalma úgyis nyugdíjba megy akkorra.

Nem nyugodott azonban bele ilyen könnyen Bodor tanító úr. Le se ülhettem a helyemre, fogta a kabátját, már indult is. Intett, hogy menjek vele.

— Na, mit is akarsz te végül? Halljam, hogy tudjam, mint mondjak az apádéknak.

— Mindegy az, úgyse engednek. Megmondták.

— Hátha nekem mást mondanak?

— Biztos nem. Dolgozni kell. Kifagyott a búzánk. Ha elmék a cséplőhöz fél részért, az csak vetőmagnak elég. De mi lesz aztán?

— Nem úgy van, komám. Azt mondd meg, mihez lenne kedved inkább, ha a gimnázium végképp nem tetszik apádéknak? Mehetsz vegyésznek, gépésznek. De ha építeni akarsz, hát az se utolsó dolog. Na, melyikre szavazol?

— Mindegy nekem, ha engednek.

— Dehogy mindegy, számár! Ne beszélj marhaságokat. Na?

— Hát, az építés a legszebb lehet. Azt sokszor elgondoltam már. Persze, nem ilyen kis kulipintyókat, hanem nagy, emeletes házakat csinálni, az lehet a valami...

— Na, látod! Ez a házatok?

— A következő.

— Na, gyerünk akkor!

Berontott nagy sebbel-lobbal, mintha itt nőtt volna föl. Semmit nem adott a formaságokra, talán le se ült, nekiállt azonnal a beszédnek. Engem kiküldött. A grádics alatt próbáltam közelebb helyezkedni az ablakhoz, de használható szót nem sikerült elkapnom. Legtöbbször ő beszélt, azt hallottam. Néha föl-emelte a hangját, mint az órán magyarázat közben, aztán egészen megcsendesítette. Előszólitott, amikor végeztek:

— Na, bikfic, aztán nehogy szégyent valljak veled. Börcsök bácsiék beleegyeztek a technikumba. Hát aztán nyomás! Nem muszáj annak a végén megállni.

Amikor visszafelé kocogtam mellette, már vidám volt:

— Elég nehéz csatát vívtunk apádékkal. Attól félték, hogy nem bírod, lemaradsz. Azt mondtam, egyévi fizetésembe merek fogadni. Hát ehhez tartsd magad, bikfic! Bár megmondom: én bízom benned.

Milyen közönséges szavak. Szürkék, kopottak. S lám, máig nem felejtettem el.

*

Feri az anyjára néz, s újra kérdez:

— Hát Bodor tanítóra emlékszik-e?
— Hogyne! Téged is tanított már? Vagy csak Lacit? Lacit bizonyosan...
— Engem is. Azelőtt évben került oda.
— Lehetséges. De mondom, Lacit bizonyosan tanította már. Tudom, mert elég sok baja volt vele. Akkoriban az igazgató fiával komázott a dezentor, aztán igen kinyílt a szeme. Egyszer név szerint is kibeszélte Bodor a szülőértekezleten. De elkerült az onnan régen. Nem hallottam azóta se róla. Nem tudom, merre lehet?

— Pesten tanít, találkoztam vele többször. Ünnepekre legtöbbször írunk egymásnak. Ehol van most is a hűsvéti lapja.

— Szép kis kártya. Hát nem is gondoltam, hogy te így emlékszel erre a Bodorra. Én tényleg alig vélekszem rá, hogy téged valóban tanított-e már...

— Ejnye, hát volt is nálunk. Amikor a tanulásomról volt szó.

— Ugyis van. Igazad van. Most már emlékszem. Dicsért téged nagyon, amikor eljött. Tényleg, nagyon dicsért, szeretett. Mondta többször, amikor nálunk volt. Mert tudod, kislányom — fordul most a menyéhez —, akkor nem jártunk még szülőértekezletre, ilyesmire. Fercsi korában én tán nem is voltam belül az iskola kapuján. A kisebbeknél jött ez aztán divatba. Laci miatt menni kellett, mert igen sok baj volt vele, Klári meg együtt járt Lajosék Etájával, hát el-elmentünk. Mondták ott aztán, hogy miként kell velük foglalkozni, hogy tanuljanak, mint tanuljanak. Na, emlegettem is akkor Fercsit. Arról én sose tudtam, hogy mit tanul, hogy tanul, mikor tanul. De panasz nem volt rá soha. Szóval a Bodor még megvan? Most már vélek rá. Olyan gyors beszédű, hamari ember volt. De amúgy rendes, komoly ember. Nem kötyögtetett bennünket, de tisztességgel szólt az ilyen egyszerűbb népekhez is. Nem úgy, mint ezek a mostaniak. Én ugyan felit se ismerem, csak hallom az asszonyoktól, akiknek jár oda gyereke. Hát, hogy ezekről miket mondanak! Némelyik időszakban már azt se lehet tudni, melyik nő kinek a felesége. Már vagy kettő különment és a másikat vette el. Cifra világ! De így van ez másutt is. Ott van példának ez a mi agronómusunk: szép derék asszony a felesége, gyönyörű kislánya van, mint a hajás baba. Hát nem összeállt Sós Ilonnal, a nagyon tökéletlen.

— Ilonnal? Hát nem talált fiatalabbat?

— Ilon? Hát mit gondolsz? Ki van az úgy vakarózva, mint a koszos malac. De meg kell hagyni, nem látszik a kora. Tán jobban néz ki, mint fiatalabb korában. De hát kérdem én, miben öregedett volna meg? Az ugyan nem sokszor térdelt neki se répának, se gyökérnek, de a kapával se sok baja volt. Akkor se dolgozott, amikor a varrásra ki volt váltva az iparja. Összeállt Török Matyival, az hordta a pénzt két marokkal, most meg ezt az embert happolta el a családjától a cemende. Hogy nem sül ki a szeme? Mert nehogy azt higgyétek, egy csöppet is röstelli! Fenét! Nagy hangon mondja a boltban: viszek már ebből a mirelitből, mert ez az én emberem ugyan meg nem eszi a krumplit, azt mondja, fáj tőle a háta, meg romlik a hallása. Meg így tovább. Szoktam mondani Lacinak is: az ilyenekre vigyázzon! Mert ezek aztán úgy be tudják színélni magukat, úgy be tudják ugratni a legrendesebb férfit is, hogy csak na!

— Lacit nem kell féltetni — legyint Feri.

— Dehogynem, fiam. Azért szeretném már, ha megnősülne és élne egy rendes családi életet. Addig nem vagyok én nyugodt. Hát lassan harminc lesz már ő is.

— Nem lassan, hanem az idén. Ha én öregszem, öregedjen más is.

— Ugyis van, harminc lesz. Nézd, hogy szalad az idő. De hát így is van, mert Klárika huszonkettő, s köztük nyolc év van éppen.

— Bizony — szól közbe most Éva is —, lehetne már keresztelő Lacinál, nehogy Klári is lehagyja.

— Pedig az könnyen meglehet. De én nem is tudom, hogy nem talál valami rendes, magához való lányt az a Laci? Városban él, kórházban van, sok embert megismer.

- Lehet, hogy az a baj.
- Miért lenne az baj? De igazán rászánhatná már magát.
- Nem tudom, rászánja-e — mondja csendesen Feri.
- Miért ne — kapja föl a fejét némi sértődéssel a mama. — Igazán nem utolsó gyerek.
- Az igaz. Jóképű, diplomája és autója van. Még lakása is!

*

Megegyeztek Évával, hogy Lacinál alszik, ha a tervtárgyalás elhúzódik, s nem éri el a gyorsot. Miért bumlizna az éjszakai személyen? Pihenjen inkább. Különösen, ha Laci inspekciós, hát üres lesz a lakás, nem zavarja senki. Előre látta, hogy nem végezhetnek öt előtt, ezért még délelőtt fölhívta Lacit a kórházban.

- Doktor Börcsök — recsegte egy géphang a kagylóba.
- Tudom — válaszolta Feri. — Éppen öt kértem.
- Szia, öreg rozmár! — elevenedett a másik hang. — Hát mi szél hozott? Nahát, ez nagyszerű! Kettőkor kiakasztom a nyakamból rabságom címerét, aztán rohanok haza. Valami emberi hajlékot csinállok, mire jössz, mert három napja nem voltam otthon. Elájulnál, ha most belépnél. Hogy utoljára otthon voltam, jócskán adtunk az alkoholelleses küzdelemnek. Mert mi így harcolunk: elisszuk mások elől, nehogy a mocsárba süllyedjenek. Tankolok, ne félj, lesz azért ma is. Jaj, de örülök, öreg harcos!

— A társaság, gondolom, most nélkülözhető. Jó lenne már egy nagyot dumálni.

— De milyen jó! Igazad van. Megpróbálok illegalitásban maradni. Bár nem könnyű. Ha meglátják a fényt, jönnek, mint a szúnyog...

- Vagy az éjjeli pillangó?
- Ha akarod?
- Ne hülyéskedj. Inkább húzd be az ablakot, hogy szúnyogok se jöjjenek.
- Jó, de egyetlen srácot muszáj riadóztatni. Kolléga, a seben van, de nem ez a vicc. Kapaszkodj meg: ez a fickó egy csodabogár, mindent olvas, megnéz, megvesz, többek között valami kis könyvet, amit állítólag te írtál valami dunántúli hodályokról...

— Nem hodály és nem dunántúli, a többi stimmel.

— Na, mindegy. A hülyeség az, hogy én nem is tudok róla, ez meg csak fölnyúl a polcra, és mutatja. Haláli pasas. Föltétlen meg akar ismerni. A lelkemre kötötte, hogy szóljak, ha valaha befutnál. Érte nem haragudhatsz, hiszen ő az Olvasód!

— Ne pimaszkodj, van több is.

— Ja, persze: Éva.

— Rá gondoltam én is.

— Jól van, bratyó. Úgy látom, jól vesszük a lapot. Most tényleg nagyot dumálhatunk. Tehát gyere! Kettő után én otthon vagyok, s ugrok a takarításnak. Fél három körül már gázalarc és vegyvédelmi köpeny nélkül is bejöhetsz. De... idefigyelj: nehogy lelépj, ha előbb végzel véletlenül! Nekem most jól jön ki, igazán itt tölthetsz egy estét. Na, azért! Szia, szia!

Fél hatkor végeztek, hat lett, mire a mellé szegődött egyetértő kollégát valahogy lerázhatta, így hát majdnem hét, mikorra Laci kéglijét megtalálta. Párducmozgású, szemrevaló magas nő nyitott ajtót.

— Pardon — lépett vissza Feri a küszöbről. — Úgy látszik, mégis rossz helyre csöngettem, pedig kétszer is megnéztem lent a számot.

— Semmi gáz. Jó helyen jár. Rá van írva magára, hogy Vladkó bratyója.

— Kié?

— Vladkóé. Amúgy Laci, de nekem Vladkó. Együtt voltunk júniusban Lengyelben. Na, mindent tud, lépjen már be. Mondom, hogy jó helyen jár.

— ...még mindig nem a bratýóm? — hallatszik bentről Laci hangja. — Ha lelépett, hát karóba húzatom zsoldosaimmal!

— Itt vagyok, öcskös, itt vagyok, csak az órség föltartóztatott.

— Ejnye, bébi, hát nem ismered meg a mérnök urat? Pedig kiköpött öccse.

— Nagyjából. Csak érettebb feje van.

— Jó, jó, nem kell azért mindjárt beleszédülni. Különben is reménytelen: bigott-húséges családapa és férj.

— Akkor legfeljebb féltestvéred. Nem lehet a bátyád.

— Bébi!

— Jó, jó. Sokszor mondtam már, ha a szélhámíának tanszéket nyitnának, ott csak te lehetnél a professzor.

E kedveskedések közben beterelték azért Ferit a lakásba. A szoba ajtajában pillanatra megmerevedett: a heverőn, fotelban, de a szőnyegen is vendégek ültek. Első pillantásra ijesztőnek tűnt a létszám, a későbbi pontos fölmérés szerint azonban a két testvéren kívül csupán másik két férfi volt a szobában, s a párdüctestű bébi mellett még egy eleven szemű kicsi nő. Nem is olyan sok. Laci és a bébi — aki Majának mutatkozott be — mindjárt kimentek a konyhába, mint mondták, hazavágni azt a kis májat. A vöröshagyma és égett zsír szaga hamarosan be is töltötte az egész lakást.

— Öntetek és mutatkozatok be szépen a bácsinak! — kiáltott kintről Laci. Majd berohant, egy szekrényből különféle villákat, késeket, tányérokat szedett a hóna alá, s megismételte a fölszólítást. Erre azonban senki nem mozdult. Laci ekkor az egyik férfi felé rúgott a lábával: — Ez a kopasz itt az olvasód, akiről beszéltem. Takácsnak és Frédinek hívjuk, fölváltva. A többit majd ő, én rohanok, nem érek rá itt veletek tánc- és illemtanárosdit játszani.

— Örvendek — nyújtott kezet Takács. — Mellettem Lacival közös barátunk... pardon, előbb a hölgy: Böbe, szintén a kórházban dolgozik. És ezután a közös barát: Seres Pista. Tanár a nemtudom-kiről elnevezett iskolában. Rajzot tanít kényszerűségből, amúgy igen tehetséges festő. Nézzük csak, ott a Vari Gogh-repró mellett az a levegős kép. Az övé.

— Régi ügy — szólótt kézfogás közben a festő. — De én csináltam, vállalom.

Feri közelebb ment. Illendőnek tartotta megnézni a képet. Első pillantásra Egry-utánezatnak ítélte, de ezt nem mondta. Azt sem, hogy a képnek szerinte rossz az egyensúlya, esetleges a szerkezete, ahogyan a színei is azok. Az egész azonban olyan fölényes magabiztossággal van a vászonra kenve, hogy ez ön-magában tiszteletet érdemel.

— Érdekes — mondta hát ki az egyetlen szót, amit kiprélsehetett magából. Nyomban utána nyugodtan leült egy puffra. De föl kellett kapnia a fejét hamarosan. Megszólalt Böbe:

— Érdekes? Szerintem ez nem esztétikai kategória!

— Miért? — kérdezte a földön ülő nőt. — Szerintem igenis az, legalábbis minősítés. Ha az érdektelen szót használtam volna, abban nyilván érezte volna a bántást. Ebben miért nem érzi a dicséretet? Talán mert nem akarja.

— Még egy Börcsök! Az agyamra megy ezzel a hülye logikával. Akárcsak Laci. Na, jó, elfogadom a kioktatást. De akkor azt mondja meg, mi benne az érdekes? Mert ebben éppen semmi érdekes nincs. Festék a vásznon: na, bumm! Ha mustárral és spenótfőzelékkel fest valaki, az érdekes. Ebben azonban semmi érdekes nincs. Ez vagy jó, vagy rossz. De hát azt nem olyan könnyű ki-mondani, ugye?

— Nem vitatkozom magával, kisasszony, nem akarom megbántani...

— Kisasszony? Jaj, a herpeszeim! Ne röhögtesse már. Hát honnan jön maga? Egy angol regényből? Én mindenkinek Böbe vagyok, különben rúgok és harapok.

— Jaj, azt ne! Legyen inkább Böbe. Bocsásson meg, de ezek után különösen nem merek vitatkozni. Legyen hát igaza: az a kép jó.

— Na, látja: ez meg nem igaz. Mert ez a kép vacak. Igenis vacak. Stefán csinált már néhány klassz dolgot, de ez egy nulla. A maga öccse éppolyan konzervatív, mint a bátyja, azért vette meg.

— Kapta — szólt közbe a mester. — Ajándék.

— Ja, annyit megér — dobott egy jégkockát a poharába Böbe, s újra elfordult a többiektől, jelezvén, hogy egyelőre befejezte a társalgást.

A vacsorához nem terítettek. Kint, a konyhai előkészítőn sorakoztak a különféle edények, ki-ki odament, választott magának, s evett, ahol éppen kedve tartotta. Ferinek remek korondi cseréptányér jutott, Böbe pedig egy hajdánvolt katonai csajkával egyensúlyozott vissza a helyére.

— Hát azt hol vetted, öcskös?

— Na, mit gondolsz? Szolgálati időm emlékére mentettem meg. Képzeld, mi lesz ezekkel, ha megtörténik a leszerelés! Böbe ragaszkodik hozzá. Mindig ebből kajál, ha itt vagyunk. — Hé, Frédi! — intett most Takácsnak. — Beszél-tél már a szerzővel?

Takács közelebb húzódott a pléhtányérral. Lenyelte a falatot, ivott egy keveset, aztán szólt csak:

— Eddig nem hagytak, de majd beszélünk mi. Tudod... de ha már elvételtem, hát tegeződjünk, gondolom, körülbelül... Én negyvenegybeli vagyok...

— Én harmincnyolc — mondta Feri.

— Az a három év semmi. Nyugodtan visszategezhetsz. Na szóval: ami a dolgozatodban nekem tetszik, hogy nem misztifikálsz, és mégis minden sorod mögött érzem a tudást. Ez pedig ritka. Már ne haragudj, de azt hittem, öregebb hapsi vagy. Éppen emiatt. A szakmai rész egyébként engem nem nagyon érdekelne, de ez így, ahogy van, lázba hozott. Ahogyan ezeket a paticsfalakat magyarázod...

— Az mi? — kérdezte Böbe, aki időközben közéjük állt, s hol az egyik, hol a másik tányérról villázott föl egy szeletke májat. Csajkáját odahagyta valahol a bárszekrény tetején, baljában már csak a tekintélyes whiskys poharat tartotta.

— Itt a szakértő — mutatott Feri Takács.

— Ha érdekli?

— Engem nagyon. Minden ilyesmi. Én ezt tartom tudománynak. Mert amit ezek a hentesek tudnak, azt pár hónap alatt bárki...

— De hiszen maga is orvos...

— Én? Ugyan már! Patikus vagyok, ami szintén nagy marhaság, de ennél többet számít a nagy egészben. Különben hagyjuk ezt, Franz, vagy hogy is nevezzem. És hagyjuk ezt a hülye magázódást is, mert kiütéseket kapok. Na, föl egy kupával, szia! Na és a puszi? Gyerünk csak azzal is! Jaj, te ártatlan kiscserkész, ó istenem! Ilyen puszit a Szűz Mária-képre szoktak adni, te. Én pedig nem vagyok se kép, se Mária...

— Hagyd az ócska élceidet — inti le Frédi. — Kérdezni akartál valamit, nem?

— Persze, csak magázva nem tudok dumálni. Na, jöhet a szöveg: azt a paticsfalat vagy mit mondjad.

— Nyilván látott... láttál már vesszőből font kosarat.

— Na nem, én csak alumíniumból fonottat láttam... Ugyan ne hülyéskedj, nem vagyok én csecsemő, hogy Ádámnál kezd.

— Na jó. Tehát a vesszőből nagy-nagy lapokat is lehet fonni, jobban mondva szőni, egészen pontosan: hímezni. Mert ahogy Mészöly Gedeon kimutatja, legelőbb ezt nevezték hímezésnek — etimológiája könnyen érthető: a vezető szálakat átdugták a gyengébbek között. Világos, nem?

— De mennyire!

— Ezt a hímezett lapot felállították, kész egy fal. Ha mindkét oldalát be-

tapasztották, már szél sem járta, a hidegtől is óvott. Hát még ha két réteg közé földet döngöltek!

— Házat is csináltak belőle?

— Hajaj, még várat is. Vastag rétegben döngölték közéjük a földet, s jöhetett az ágyúgolyó.

— Jaj, de klassz! És te mindig ilyen népi marhaságokkal foglalkozol? Úgy bírom! Jaj, de buli, akkor kérdezek egy csomó dolgot, mert engem érdekel. Össze is írtam egyszer, de fejből is tudok kérdezni: mi az a csobolyó, a szapoly, a katáng? A szuszékot már tudom, meg a mángorlót, az nekem is van otthon, kiraktam a falra. Aztán van egy olyan nagy cseréptégelyem, amelyik lyukacsos. Füle is van. Az mi lehet? Pedig Seres mondta már egyszer, de mindig elfelejtem.

— Csikmákszűrő.

— Úgy van! Ladiszláv! Hogy ez a te bratyód milyen isteni fej! Köszí, hogy elhívtad. Biz' isten, én...

— Nana, Böbe! Eddig és ne tovább a tudományos érdeklődésben. A bratyó törv. védve!

— Nyugi, kispofám, nem eszem meg. Igaz? Szóval te mindig ilyesmivel foglalkozol? Ez igen! Képzeld el, Frédi, milyen klassz lehet, ha valaki a hobbi-jáért kapja a dohányt. Hát nem?

— Hát nem egész így van. Csak mellékesen foglalkozom én ezzel. Építész vagyok, unalmas mai házakat csinálok. Most is egy tervtárgyaláson voltam. Egy irodaház. Semmi izgalom. Skatulya, csak annyi a kérdés, melyik oldalára állítsd? Ha ezt eldöntötték, indulhat a gépezet. El se lehet rontani.

— Azért abban is van fantázia. Legalább valamit csinálsz. De ezek? Hát nézd meg őket: elisszák az eszűket, mert mi mást tehetnének? Pénzüik van, valamire való emberi igényük nincs.

— Ugyan már. Ezt nem mondod komolyan.

— De mennyire komolyan mondom! Én ismerem őket: ha letették a fehér köpenyt, nekiállnak vedelni. Néha már előbb. Takács legalább sznob. De a többi? Az öcséd is: doktor Bumburnyák!

— Ugyan!

— Vigyázz, nem azt mondtam, hogy nem jó koponya! Csak éppen nem érdekli semmi. Lassan a szakmája sem. Néha persze megértem. Jóval többet ért a szakmához, mint a főnöke. De hát tudod, mi van: ki kérdi azt meg? Ha sikerül valami: Balogh főorvos úr megmentette. Ha nem: már Balogh főorvos úr sem tudott segíteni! Ez a szöveg akkor is, ha Balogh két hétig Dubrovnikban van, és Ladiszláv gürizik. Nézd, alkalmanként egy színész is lehet dublőr. De nem állandóan! Mert abba belegárgyulok, ha a hülyébbet helyettesítem a halálugrásban, de az ő pofáját mutatják, amikor mosolyogni kell a nagyérdeműre. Nálatok csak könnyebb. Mérhetők a dolgok.

— Igen. Sokféleképp mérhetők. De most mit panaszkodjunk?

— Hát mi mást tehetnének? Na jó, gyere, ülünk le végre. És igyál, ne sajnáld a ház urát, van annak egész szekrénnyel. Mert a hálás betegek ismerik azért őt is. Egy kisebb boríték s néhány üveg a kisdoktornak is jár. Ja, kérem, gázsít a dublőr is kap. Igyál már, na!

— Köszönöm, köszí, köszí, nem sokat iszom én. Ezekből különösen. Talán ha egy kis bor lenne.

— Itt ne lenne! Minden, hapsikám. Minden! Hé, Maja! A bratyó bort akar! Ide vele hamar!

Mindketten jöttek, Laci két üveget hozott, Maja egyet és a dugóhúzó.

— Parancsolj, válassz!

A csopakit nyitotta ki. Ivott most már ő is. Nem csípett be, szódázta a bort. Kezdeti idegenkedése azonban elpárolgott. Megbékélt Böbével, sőt némely hasonlata okán egészen eredeti elmének ítélte. Takácsot, az Olvasóját kezdetől fogva szerette, de elviselhetőnek találta a festőt is, aki nem untatta világot

megváltó ars poeticával, nem nevezte dilettánsnak Csontváryt, ehelyett betegesen hiú és ostoba főnöknőjéről mesélt kacagtató adomákat.

Laci és a bébi otthagyták már a konyhát, betelepedtek közéjük. Egymást itatták, Maja Laci vállára feküdt, majd hanyatt a szőnyegre, s a fiú combját alkalmazta párnának. Idegennek találta így az öccsét. Nem tudta beleképzelni a háború utáni redves kezeslábasba, a foltozott bakancsba, kusza télikabátba. Borzas fejében nem találta az egykori riadt gyerek tar koponyáját, amint föláll a falusi borbélyműhely óriás karszékéből, bátyja felé fordul: elálló fülei lebegni látszanak, kopasz fejbúbján tükröződik az egyetlen meztelen villanykörte. Fel-nőtt, némely mozdulatában, arcerezdülésében már-már meg is öregedett. Majd-nem idegen. Talán ő éppígy idegen Laci számára? Bizonyára. Különben úgy intézte volna most is, hogy kettesben legyenek, dumáljanak egy igazán nagyot. Nyilván nem vágyik a beszélgetésre, ezért hívott társaságot. Vagy éppen az ő szórakoztatására hívta őket? Nem valószínű. Ha pedig ezt akarta, be kell val-lani, hogy sikerült. Böbével jót hülyéskedtek, amikor pedig a pergőszavú nő engedte, jóízűt beszélgetett Takáccsal. Meglepő, mennyire azonos a véleményük a népművészet új divatjáról, s arról a butaságról, hogy sokan művészetet keresnek olyan tárgyakban is, amelyek nem művészi igénnyel készültek, hanem nagyon is praktikus, gyakorlati elgondolással, messze megelőzve a modern iparművészet hitvallását, hogy a jól használható tárgy egyszersmind szép is.

(Folytatjuk)

